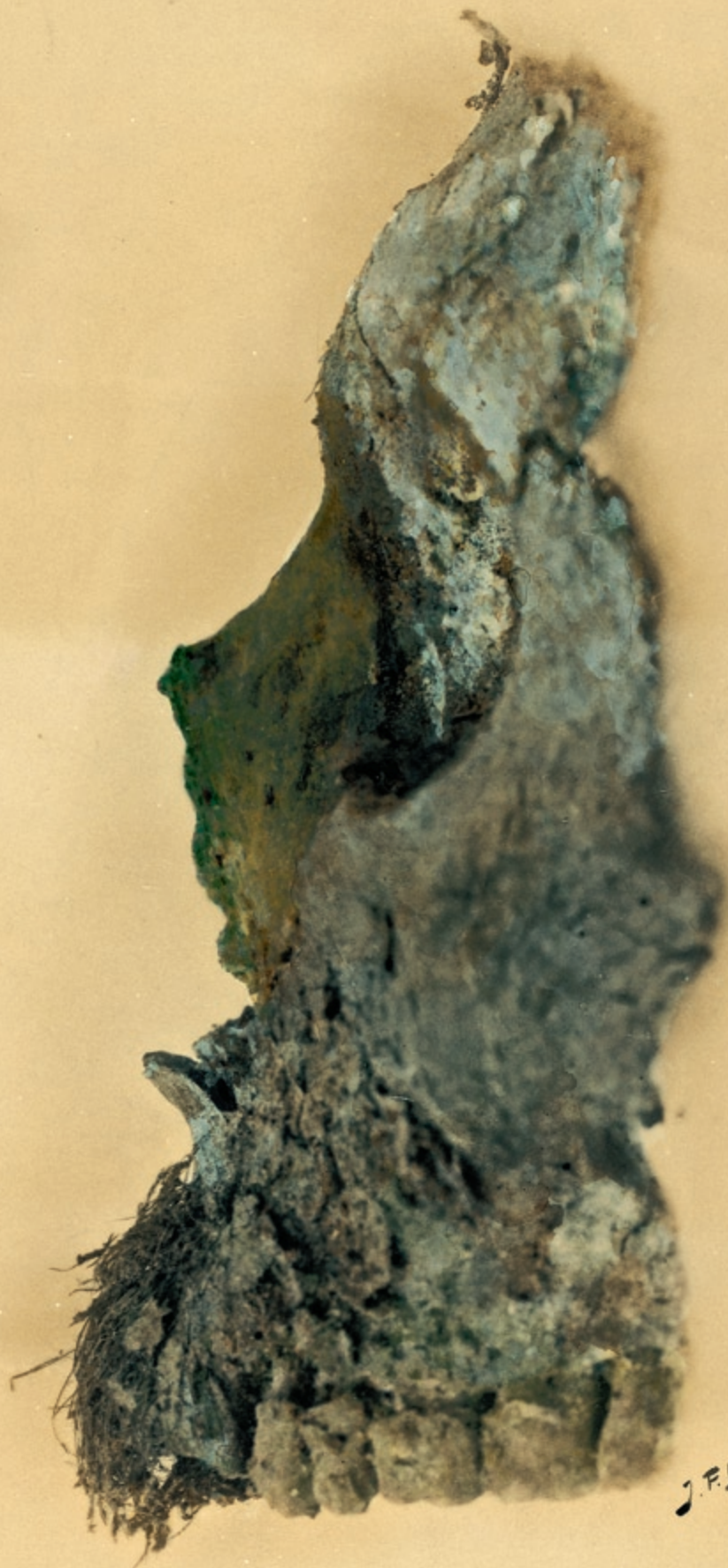

J. P. Langhans
Provine 1901.

TYCHO BRAHES BEGRAVELSE I PRAG

I foråret 1597 forlod Tycho Brahe Hven og Danmark og nåede efter ophold i bl.a. Rostock, Wandsbeck og Wittenberg sommeren 1599 frem til Prag, hvor han håbede at kunne fortsætte sine astronomiske studier. Han blev personligt modtaget af Kejser Rudolf 2., som havde lovet ham både rigelig økonomisk støtte og en passende bolig, hvor han kunne få opstillet sine observationsinstrumenter. Efter et kort ophold i de nye omgivelser flyttede han i august til slottet Benatky ca. 40 km nordøst for Prag, hvor de mindre instrumenter, som var medbragt på rejsen fra Danmark, blev opstillet. I februar 1600 ankom den matematisk kyndige 29-årige Johannes Kepler (1571-1630) til slottet for at tilslutte sig skaren af videnskabelige assistenter. Stedet passede dog ikke Tycho, og i august 1600 er han tilbage i Prag. De store instrumenter havde været længe undervejs, men i november skrev han til en af sine venner, at alle 28 nu var ankommet, og i februar 1601 kunne han endelig i et nyindkøbt palads beliggende højt over floden nær kejserborgen indrette sig permanent. Nu var det endelig blevet muligt i trygge og sikre omgivelser at fortsætte det arbejde, der i de sidste fire år så ofte var blevet afbrudt. Observationerne blev genoptaget, og han kunne se frem til at få afsluttet de forskellige skriftlige publikationer, som i årevis have været planlagt. En del forelå endda i delvis færdigtrykt form. Men sådan skulle det ikke gå. I observationsprotokollen kan vi løbende følge arbejdet med de nyopstillede instrumenter. Nogle lange sammenhængende iagttagelser blev det dog ikke til, og allerede den 3. juli ophører Tycho med selv at indføre notater. Måske var begejstringen for projektet ved at blegne. I oktober måned blev der den 10. og 11. foretaget en række målinger af bl.a. Venus og Mars, og derefter har Kepler nedskrevet den berømte redegørelse for Tycho Brahe sygdomsforløb, der førte til døden den 24. oktober:

“Den 13. oktober satte vor store Tycho Brahe, der ledsagede herren til Mincowiz til middag hos den velædle herre til Rosenberg, sig til bords uden at have skilt sig af med sin urin, som han plejede. Skønt der blev drukket lidt rigeligt, og han mærkede, at hans blære blev spændt, til-sidesatte han af høflighed hensynet til sit helbred. Da han var kommet hjem igen, var han ikke længere i stand til at lade vandet. Dengang sygdommen begyndte således, stod månen, der var i opposition til Saturn

Fig. 1 Tycho Brahes kranium i profil. Det afhuggede næseben og resterne af overskægget ses tydeligt. Det Kongelige Bibliotek foto.

og i kvadratur til Mars, i Tyren, og Mars var på det sted, som Tycho havde fastslået som sin egen ascendens. Efter forløbet af fem søvnløse dage kom urinen under de frygteligste smerter omsider frem, men alligevel hæmmet. Der fulgte stadig søvnløshed, indre feber og efterhånden også vildelse. Hans spisevaner, som man ikke kunne holde ham fra, gjorde ondt værre. Efter at vildelsen i nogle timer den 24. oktober havde været ophørt, udåndede han da ganske fredeligt, da naturen var besejret, under trøsteord, bønner og tårer fra venners og slægtninges side.

Fra dette øjeblik var således rækken af hans himmelobservationer afbrudt, og 38 års optegnelser fandt en afslutning.

Den sidste nat, han levede, talte han i vildelse, men hele tiden ganske mildt, og idelig gentog han følgende ord som en, der former et vers:

Har jeg blot ikke levet forgæves!

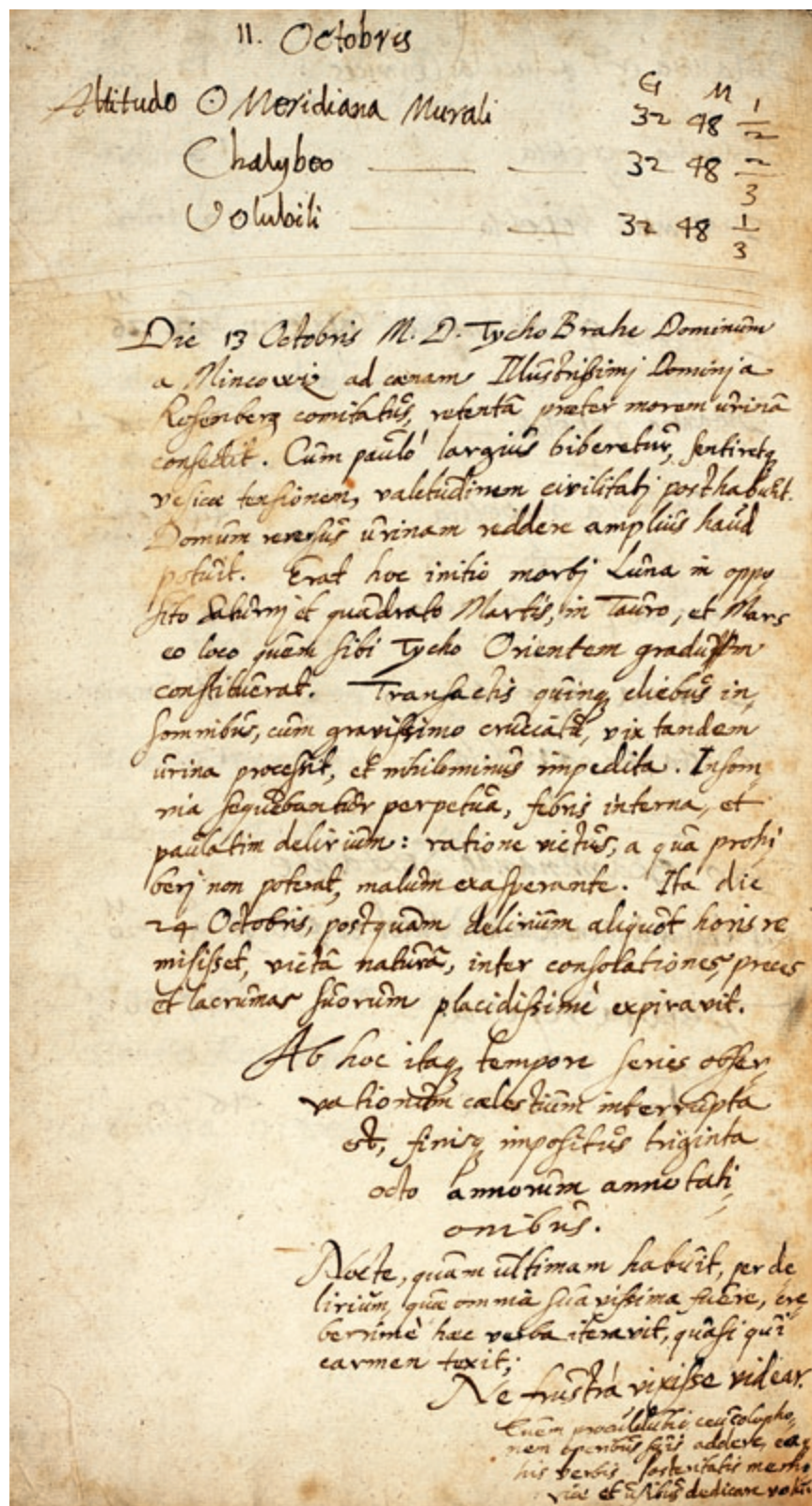
Dette ønskede han uden tvivl at føje som en efterskrift til sine værker, og med disse ord ville han dedicere dem til eftertidens ihukommelse og brug.”

Vi står her overfor en beretning, som vel er nedskrevet kort tid efter forløbet. Det fremgår ikke, om Kepler deltog i den skæbnesvangre fest, men han har i hvert fald fulgt det efterfølgende sygdomsforløb, og gennem notater i flere af sine senere trykte værker er yderligere en række detaljer blevet overleveret. Ved sygelejet den 24. oktober var både familie, venner og assistenter tilstede, og Tycho benytter lejligheden til at give dem nogle ord med på vejen. For Kepler er det naturligvis omtalen af de videnskabelige resultater, der kommer til at fylde i referaterne. Det var jo her, han var personligt involveret. De forsamlede skulle sætte deres lid til kejseren, hvis beskyttelse de jo ikke kunne tvivle på. Og til Kepler henvender Tycho sig direkte, og beder ham om at fuldføre det astronomiske arbejde efter de hidtil opstillede hypoteser, og ikke efter det Kopernikanske verdensbillede. En enkelt af de tilstedeværende får en særlig omtale. Det drejer sig om grev Erik Brahe af Visingborg af den svenske Braheslægt, som var i Prag i diplomatisk ærinde for den polske konge. Ham bad Tycho bringe hilsener til familien i Danmark. I en udgivelse fra 1625 omtaler Kepler kort, at Tycho døde i Eriks arme.

De efterladte skulle nu arrangere begravelsen, som ikke kom til at foregå i hjemlandet men i den gotiske Teynkirke i den gamle bydel Staré Mesto. Kisten skulle bringes fra Tychos palads på Moldaus venstre bred over Karlsbroen ad den snoede ”kongevej” forbi rådhuset til kirken. Blandt historikeren Jacob Langebeks mange håndskrevne notater om Tycho Brahe, der nu opbevares på Det

kongelige Bibliotek, foreligger flere afskrifter af en vel samtidig redegørelse for begravelsesceremoniens forløb. I listeform med en snes numre opregnes forløbet, og det fremgår nu tydeligt, at den afdøde kejserlige embedsmand fik en standsmæssig begravelse. Ligkisten var overdraget med sort fløjel prydet med hans anevåben. Foran blev båret lys og en fane forsynet med hans titel og (adels)våben udstafferet i guld. Derefter blev hans livhest trukket med dækken igen forsynet med hans våben. Så kom endnu en fane og en hest. Herefter fulgte personer, der bar hans forgyldte rapier og en pundert, hans hjelm med farvede fjer, hans forgyldte sporer lagt på en pude og endelig hans skjold med hans våben påmalet. Nu fulgte kisten, der blev båret af 12 adelige kejserlige drabanter. Herefter gik den yngste søn Jørgen mellem grev Erik Brahe og baron Ernfried Mickwitz efterfulgt af kejserlige råder og andre adelspersoner. Nu kom Tychos studenter og tjenere.

Fig. 2 Johannes
Keplers beskrivelse
af Tycho Brahes død
indført af Kepler
selv i observations-
protokollen. Det
Kongelige Bibliotek foto.

Enken blev fremført ledsaget af to fine gamle medlemmer af kejserens råd, mens tre døtre blev ledsaget af fornemme herrer. Gaderne var fulde af folk, så processionen gik som imellem to mure. Stolene i kirken for hustru og børn var overdraget med sort klæde. Efter prædikenen blev der holdt en smuk latinsk tale ved vennen Johannes Jessenius. På kisten lå Tychos sværd og sporer. På kiste og faner kunne der læses flere inskriptioner. Til slut blev de adelige og ridderlige ærestegn, fanerne med videre, ophængt over graven, "hvilke nu i vor Tid alle ere borte" skrev Langebek i 1746, som afslutning på en sammenfatning af de forskellige afskrifter.

Der skulle nu udformes en gravsten, som kunne markere stedet på passende vis. Det har åbenbart taget nogen tid før resultatet forelå, og der har fra de ansvarliges side ikke været ført løbende kontrol med arbejdet. I hvert fald har der indsneget sig en markant fejl i indskriften. Dødsåret er blevet til MDCIII (1603) i stedet for MDCI (1601). Det har man rettet ved at fylde en farvet masse i de to sidste tegn.

Mindesmærket, udført i en rødlig marmor, står endnu opstillet ved kirkens sydøstre pille. Det er udført af et lokalt stenhuggerværksted, som har været ansvarligt for en længere række monumenter, der stadig kan ses i Prags kirker. Midt på står Tycho Brahe i fuld rustning. Ved hans højre side er et fireanevåben anbragt foran på en plint, hvorpå er placeret en symbolsk jordglobus. Ved hans venstre side er den fjerprydede hjelm lagt på handskerne. Højre hånd hviler på globussen, mens den venstre fatter om grebet på sværdet. Sådan fremstillede man – både i kejseriget og i Danmark – en afdød adelsmand. Den krigeriske fremstilling har haft en ren symbolsk betydning på linie med de sporer med videre, der blev ophængt i kirken efter bisættelsen. En latinsk indskrift rundt langs kanten fortæller ultrakort om hans liv: "I det Herrens år 1601, den 24. oktober døde den berømte og ædle herre, danskeren Tycho Brahe, herre til Knudstrup etc. og leder af Uraniborg, rådgiver for den hellige kejserlige majestæt; hvis ben hvile her". Fireanevåbenet viser øverst våbener for slægterne Brahe (far) og Bille (mor), mens de to nedenunder viser våbener for henholdsvis Tycho Brahes farmor (Rud) og mormor (Ulfstand). Ovenover ses to hjelme med hjelmmærker. Her burde der have været placeret fire hjelme, men da alle fire slægter i visse tilfælde har benyttet den her viste version med vesselhorn og påsatte påfuglefljer, kan der være god grund til udeladelserne.

Øverst på plinten ses en forklarende latinsk tekst: "PROXIMI. 4. ANATES COCLVSI". Over O'et og det andet C i sidste ord er anbragt en "streg", der viser, at der her er udeladt et bogstav, sikkert et N. Teksten rummer i den viste form flere sproglige/grammatiske unøjagtigheder. Stenhuggeren har åbenbart ikke været stiv i stavning og udformning af bogstaver, hvilket fremgår flere steder

Fig. 3 Tycho Brahes epitafium og vægmonument i Teinkirken i Prag. Kobberstik af Johann Martin Bernigeroth. Efter Danske Magazin (1746).

i randskriften. Teksten knytter sig åbenbart til anevåbenet, og meningen skal vel være, at herunder er tegnene for “De fire nærmeste aner sammenfattet” i et (fireane)våben.

Tre år efter døde Tycho Brahes hustru, og hun blev begravet ved sin mands side, hvilket fremgik af den arkæologiske undersøgelse 1901 (se nedenfor). Over

figurstenen blev nu anbragt en indskriftplade i en antikiserende indramning med doriske søjler. På trekantgavlen er fireanevåbenet igen placeret. Over og under indskriftpladen er anbragt korte latinske ordsprog/aforismer i versioner, som Tycho Brahe ofte brugte: “Hellere at være end at synes” og “Ikke magt og rigdom, men alene kunstens/videnskabens scepter er evigt”. Den lange lærde indskrift supplerer den summariske indskrift på figurstenen og fortæller om Tychos mange fortjenester. Der sluttes med “Hans og hans tre år senere døde hustrus jordiske levninger anbragte arvinger og børn på dette hellige sted. Han døde 29. oktober i den guddommelige Kristus’ 1601. år, i sit livs 55. år”. Dødsdatoen er angivet efter ældre juliansk dateringsmåde, mens der på figurstenen få centimeter nedenunder er brugt den traditionelle med angivelse dagens nummer i måneden. Men det kan vel ikke være denne forskel i valg af dateringsmåde, der har forårsaget fejlen på indskriftpladen, som angiver dødsdagen fem dage for sent. Tiden er gået, familien var spredt for alle vinde, og der har ikke været ført den fornødne kontrol med arbejdet.

Der har været skrevet en del om årsagen til Tycho Brahes død. Væsentlig er her en kort omtale i Johannes Jessenius’ ligprædiken, der allerede – på latin – blev trykt i Prag i 1601. Jessen var en anerkendt læge, og hans udsagn må tillægges væsentlig værdi. Han peger på, at Tycho fik “en blærebetændelse, der – således som det plejer at være tilfældet – straks ledsagedes af en kontinuerlig feber, og af denne opstod en ganske let vildelse. Denne tilstand beskriver jeg ret udførligt med den hensigt, at der ikke skal blive øvet vold mod sandheden ved ganske uvedkommende opdigtnings”. Den sidste sætning skyldes muligvis hurtigt spredte rygter, der antydede, at Tycho var blevet forgivet.

En kort latinsk notits af en ret ukendt tysk læge (født 1575) omtaler overraskende en markant anderledes dødsårsag: “24. oktober. I Prag dør Tycho Brahe mellem 9 og 10 formiddag; en sten bevirkede, at han ikke kunne lade vandet og døde af blæresprængning”.

Tiden gik og mindesmærket i Teynkirken så efterhånden noget forsømt ud, og nogle dele var forsvundet. Der var ingen arvinger til at holde det ved lige. I 1901 skulle 300-året for Tycho Brahes død markeres i Prag, og der blev i begyndelsen af året dannet en komite, der skulle forberede de forskellige begivenheder. Efter en række indledende forhandlinger blev det overdraget konservatoren og arkitekten Jan Herain (1848-1914) at forestå restaureringen. Overfladerne blev rensat, slebet og glattet. Bundfladerne omkring figuren fik påført hvid farve. Beskadigede gesimser blev repareret, indskriftpladens bogstaver blev farvet sorte, så de bedre kunne læses. Et manglende topornament blev påsat i form af en lille obelisk.

Fig. 4 Ældre foto fra Teinkirken med Tycho Brahe-monumenterne. Bemærk den hvide bundfarve på stenen, som blev påført i 1901. Affotografering af ældre foto ved Jens Velløv.

Den historisk interesserede Herain ønskede arbejdet udvidet med en undersøgelse af den grav, som muligvis stadig lå intakt tæt ved monumentet. Fra skriftlige kilder vidste man, at ligene af ikke-katolske var blevet fjernet fra kirken efter religionskrigen i 1620, men det var uklart, om også Tycho Brahes grav dengang var blevet skændet. Og endelig kunne den jo også senere være blevet ødelagt i forbindelse med brand eller byggearbejder.

Byrådet gav sin støtte, og mandag den 24. juni 1901 kunne undersøgelsen starte under opsyn af kirkens hovedkapellan Eduard Knobloch, lederen af byens museum Břetislav Jelínek, byrådsmedlem Wáclav Brož samt arkitekt Herain.

Efter fjernelse af det stenlagte gulv dukkede hurtigt en 15 cm tyk stenhvælvning frem. Denne blev gennembrudt af arbejderne, og det viste sig nu, at selve gravrummet blot målte $2,30 \times 1,76$ m. Højden fra kirkens gulvflade til gravbunden var 1,58 m. Sidevæggene var simpelt opbygget af brudsten, mens hvælvingen var dannet af tegl. I vestenden var gravrummet fyldt helt op med murgrus. Årsagen hertil var åbenbart, at hvælvingen her tidligere var blevet gennembrudt, muligvis i forbindelse med en brand i 1679. Hele hvælvingen blev fjernet, og man begyndte derefter med murske og de bare hænder at få sten og grus bragt op på kirkegulvet til en nærmere undersøgelse. Mod øst dækkede blot et tyndere gruslag de to sammensunkne trækister, som var placeret i krypten. Hurtigt fandt man mindre stykker rådnet træ, allerede kl. 11.30 dukkede der ansigtsknogler frem i den sydvestlige del af gravrummet lige nedenfor gravstenen. Rester af en hue kunne ses, og kroppen var dækket af en silkeskjorte, som nåede til knæene. På benene sås garnstrømper og på fødderne fløjlsko med lædersåler. I den nordlige del af rummet lå endnu et lig.

Efter middagspause kl. 13-14.30 blev arbejdet genoptaget, og nu blev begge lig helt rensed for grus. På det sydlige kunne man under næsen se et stort snoet overskæg, som man naturligvis straks sammenlignede med det, der kunne ses på gravstenen ovenfor. Man var nu overbevist om, at det virkelig var Tychos lig, der var blevet afdækket. Kl. 16 blev arbejdet indstillet og resultatet meddelt borgmesteren. Graven fik en nødtørftig lukning og en vagtmand skulle derefter i dagtimerne føre tilsyn. En nøjere anatomisk og antropologisk undersøgelse burde nu foretages, men den skulle ske hurtigt, da de kirkelige handlinger ikke kunne afbrydes i længere tid. Onsdag den 26. juni var der samlet en større skare i kirken for at iagttage det fortsatte arbejde, som nu lededes af universitetsprofessor dr. Ondřej Schrutz og universitetsdocent Jindřich Matiegka (1862-1941). På grund af mørke kunne der ikke foretages nøjere undersøgelser nede i graven, og det blev besluttet, at man dagen efter ville bringe de jordiske levninger op i dagslyset til nærmere rensning og fotografering.

Byens aviser var naturligvis orienteret om fundet, og allerede den 28. juni kunne det tysksprogede *Prager Tagblatt* bringe et fyldigt referat af forløbet, der på flere punkter supplerer den senere på tjekkisk trykte redegørelse. Interessen koncentrerede sig naturligvis om de formodede rester efter Tycho Brahe. Knoglerne blev udbredt på et bræt i hovedskibet. Til sidste flyttedes det stærkt medtagne kranium, der hvilede på en pude af kraftig silke fyldt med hør. En metalplade blev skubbet ind, så pude og kranierest med hue i ret orden kunne anbringes på

Fig. 5 Tycho Brahes overkrop, fotograferet ved undersøgelsen i 1901. Det Kongelige Bibliotek foto.

trappen op til højalteret, hvor det blev fotograferet forfra og fra siden. Derefter kunne det andet, åbenbart kvindelige, skelet undersøges. Kraniet var velbevaret. Her blev der ikke konstateret rester efter klædning, men på stedet, hvor hænderne hvilede, fandtes ca. 200 gennemborede benperler af samme størrelse. Der kunne ikke herske tvivl om, at man her stod over for Tycho Brahes hustru.

Der foreligger åbenbart ikke fotografier af selve graven, og de opmålinger og notater, som arkitekt Herain var ansvarlig for, har indtil nu ikke kunnet findes i arkiverne. Men der foreligger korte trykte redegørelser i forskellige versioner på både tjekkisk og på tysk ved de to hovedansvarlige for undersøgelserne: Herain og lægen Matiegka. Et stort antal avisartikler kan på flere punkter give væsentlige supplerede information

Begge kister – af fyrretræ – var ret medtagne. Tychos kiste var sortmalet med spor efter store hvide kors på siderne. Den havde været nedsænket i en yderkiste. På hovedet havde han en velbevaret silkehue. Et næsten forsvundet bronzespænde har vel holdt en prydfjer. Han var iført en skjorte lavet af mønstervævet rødt silke. Strømperne var af strikket uldgarn, skoene af silke. Under liget var udbredt et tyndt ligklæde af silke. Hovedet hvilede på en lille pude udstoppet med hø.

Efter undersøgelserne 26. og 27. juni blev Tychos kones knogler lagt tilbage i graven og provisorisk tildækket, mens Tychos blev lagt i en æske og anbragt i kirkens sakristi. Hans kraniefragment blev taget i forvaring af Herain, for at der kunne foretages en rensning og opblødning af nogle tydelige bløddele, som muligvis var rester af hjernen. Efter endt undersøgelse blev det rensede kraniefragment med rester af det kraftige overskæg fotograferet forfra og fra siden. Den 6. juli blev fragmentet med tilhørende tænder og skæg i overværelse af hovedkapellanen placeret i en lille rund glasbeholder og derefter lufttæt lukket med kit. I en anden glasbeholder blev de formodede hjernerester placeret.

Den antropologiske interesse koncentrerede sig naturligvis om Tycho Brahes næseregion. Desværre var blot dele af kraniet bevaret, men heldigvis drejede det sig om partierne fra overkæben til øjehulerne. Og nu viste det sig, at knogleresterne omkring næsen var farvet grønne af metalsalte. Der kan ikke herske tvivl om, at Tycho blev begravet med sin berømte metalprotese, som nu helt var irret bort – som det var tilfældet med huespændet. Med udgangspunkt i mål taget i graven fra hæl til den formodede issetop antog man, at Tycho Brahe var 168-170 cm høj.

Den 29. juli kl. 13 afleverede zinkstøber Jos. Scheller en 1 m lang og 33½ kg tung zinkkiste, hvori Tychos knogler blev nedlagt sammen med de to glasbeholdere samt en del af de fundne tøjrester. Kisten blev nedsat i graven overværet af en lille udvalgt skare af kirkelige og verdslige embedsmænd: Hovedkapellan Knobloch, første viceborgmester Dr. Vojt. Frič, byrådsmedlemmerne Wáclav Brož og dr. Luboš Jeřábek, universitetsprofessor dr. Andreas Schrutz, bymuseets leder Břetislav Jelínek samt formanden for "Venskabsforening for Bøhmens fortidsminder" Bohuš Černý. Dagen efter, 30. juli, blev en ny stor gravsten af granit med indskriften TYCHO BRAHE anbragt over den nyopførte gravhvelving.

De fragmenter af Tychos ligklæder, som ikke blev genanbragt i graven, blev overdraget byens museum, hvor de åbenbart hurtigt kom på magasin uden nærmere undersøgelse. Og nu kunne man mene, at alt var i sin bedste orden til fejringen den 24. oktober. – Men det var ikke tilfældet. Allerede mens undersøgelserne stod på i kirken, skrev flere aviser om, at der foregik upassende salg af "relikvier" fra graven. Ja sagen udviklede sig, da den også kom til at indeholde elementer af nid mellem byens tyske og tjekkiske forskerkredse. Og den nåede

hurtigt de danske aviser. Det vil her føre for vidt i detaljer at redegøre for denne – også politisk – komplicerede historie. Her skal blot nævnes, at flere danske under besøg i kirken fik stumper af klædningsstykker med hjem. I *Dannebrog* 20. juli 1901 kunne en C.M.B.G. således berette om et besøg i kirken den 11. juli. Da kirketjeneren hørte han var dansk, blev brædderne over graven fjernet, så rummet under kunne iagttages. Derefter blev han vist ind i sakristiet, hvor levningerne efter Tycho “henstod paa en Hylde i en Papæske, indpakkede i Karduspapir med Sejlgarn om. – Her fandtes forskellige løse Dele Hovedhud med Haartotter og det Stykke Sølv, som menes at have været hans Næse. En støvle, hvori der endnu fandtes en Del af Strømpen med Foden i, forskellige Dele af Klædningsstykker, blandt andet et Stykke mørkebrunt, mønstret Silketøj, hvoraf jeg erholdt et lille Stykke til Minde. I en lille Æske henlå hans Hjerne, hensmulret til et graaagtigt Pulver”. – Beretningen forekommer troværdig bortset fra oplysningen om tilstedeværelsen af sølvnæsen. Her må den besøgendes erindring have svigtet. – De forskellige “relikvier” blev af de sikkert lidt undrende modtagere bragt hjem til beskuelse og diskussion. Tiden gik. Mange stumper er vel i tidens løb blevet smidt ud, men overraskende meget har nu 100 år efter gravåbningen gennem efterlysninger i dagspressen kunnet indsamles. Derom vil der blive redegjort til slut i denne artikel.

Som det ovenfor blev nævnt, er det ikke lykkedes at finde de primære notater fra de ansvarlige undersøgeres side. Men lægen Matiegka har åbenbart haft travlt med ikke blot at studere knoglematerialet, han har også fået lavet en eller flere gipsafstøbninger af det rensede kraniefragment. I hvert fald kunne den kendte litteraturhistoriker og germanist Arnost Kraus (1859–1943) under et besøg i Danmark i 1906 overrække Nationalmuseet i København et eksemplar som gave fra Matiegka.

Mange år senere viste det sig, at Matiegka privat havde gemt lidt af Tycho Brahes skæg og en stump af ligklædningen. Efter Matiegkas død i 1941 må det være havnet i arkivet på det tjekkiske nationalmuseum, hvor det i 1980'erne blev genfundet af arkivets bestyrer Pavel Pokorný. I 1991 blev et stykke af stoffet samt nogle hårrester som gave overdraget den nyudnævnte danske ambassadør, som videregav materialet til Tycho Brahe Planetariet i København. Med astronomi-historikeren Claus Thykier som mellemmand blev lidt af skægget overdraget lederen på Retsmedicinsk Institut i København, Bent Kæmpe, som derefter ville undersøge, om det var muligt gennem en såkaldt atomabsorptionsspektrometrisk analyse at sige noget om Tycho Brahes helbredstilstand op til dødstidspunktet. Ja muligvis kunne undersøgelsen give nye bidrag til at be- eller afkræfte de rygter om giftmord, der allerede kort efter Tychos død var i omløb. Visse gifte og lægemidler kan gennem blodet indlejres i det voksende hår, og tilstedeværelsen af

Fig. 6 Tekstilfragment fra Tycho Brahes grav i Nationalmuseet. Nationalmuseet foto.

en række sporstoffer kan give nyttige fingerpeg om dødsårsagen. Det viste sig nu, at håret indeholdt $12\frac{1}{2}$ gange mere af det stærkt giftige kviksølv, end det er tilfældet i nutidens menneskehår. Det uorganisk kviksølv har på Tychos tid haft mange anvendelser, for eksempel i medicin og i forbindelse med lueforgyldning. Tycho interesserede sig i høj grad for kemi og medicin, og i flere af hans selvkomponerede recepter indgår kviksølvræparater. Dele af hans fint forarbejdede instrumenter har vel været forgyldte. Mulighederne for uforvarende gennem kortere eller længere tid at have indtaget dødelige doser kviksølv har været store. Og endelig kan den høje koncentration forklares ved, at stoffet var benyttet i forbindelse med en ellers ukendt balsamering af liget. Nogen entydig konklusion på denne indledende spændende naturvidenskabelige undersøgelse blev dog ikke opnået, men de ansvarlige pegede på uræmi (urinforgiftning) forårsaget af indtagelse af (selvkomponeret?) medicin som en nærliggende dødsårsag.

I 1996 blev 450-året for Tycho Brahes fødsel fejret med en stor udstilling, der blev vist både i Sverige (Malmö) og Danmark (Ole Rømer Museet i Vridsløsemagle og Steno Museet i Århus). Og nu blev fundene fra gravåbningen i 1901 for første gang udstillet i Tychos hjemland. Materialet, udlånt fra Bymuseet i Prag, indeholdt også noget af Tychos hovedhår, og de tjekkiske myndigheder gav til-ladelse til, at nogle prøver blev udtaget til en fornyet undersøgelse. Fordelen var denne gang, at også hårsækken var bevaret. Og det kunne derfor muligvis påvises, hvornår i hårets vækstperiode (hår vokser ca. $\frac{1}{2}$ mm i døgnet) den formodede

kviksølvindtagelse var indtruffet. Undersøgelsen blev foretaget af Jan Pallon på Fysiska Institutionen på universitetet i Lund med den såkaldt PIXE-analyse, hvorved kviksølvet placerings kan bestemmes. Og nu viste det sig, at kviksølvet ikke havde lejet sig uden på håret, men indeni – ja det kunne med en vis sandsynlighed påvises, at forgiftningen var indtruffet ca. en dag før døden. Interessen for dette opsigtsvækkende resultat gav naturligvis anledning til fornyede spekulationer om, hvorvidt der forelå en forbrydelse. I 2004 udkom den hurtigt meget omtalte journalistisk skrevne “Heavenly Intrigue. Johannes Kepler, Tycho Brahe, and the Murder Behind One of History’s Greatest Scientific Discoveries” af Joshua & Anne-Lee Gilder, hvor Tychos assistent Kepler udpeges som morder. I redegørelsen bringes et diagram med resultaterne af Pallons målinger, der viser en markant forhøjelse af kviksølvindtagelse 13 timer før døden.

Fig. 7 Udtægning af mønstret på tekstilfragment fra Tycho Brahes grav. Tegning af Louise Hilmar.

I de trykte beretninger om gravåbningen nævnes, at blot udvalgte – og sikkert velbevarede – stykker af ligklæderne blev overdraget til Prags Bymuseum. Resten blev igen nedlagt i graven. Dertil kommer de åbenbart mange fragmenter, som blev udleveret/solgt til – især? – danske besøgende. I forbindelse med fornyede undersøgelser af det arkivalske og arkæologiske materiale, der på en ny og anderledes måde kan belyse Tycho Brahes liv på Hven og i Prag, er begravelsen og det der fundne materiale naturligvis også blevet inddraget. Og hurtigt blev det klart, at tekstilerne forskningsmæssigt er blevet stedmoderligt behandlet. Efterlysnin-ger i den danske dagspresse 2001 og 2002 gav et overraskende resultat. Både museer, biblioteker og private henvendte sig. Fragmenterne var af meget forskellig størrelse. Størst var et stykke på ca. 34×26 cm, som Nationalmuseet i København allerede 1931 gennem billedhugger William Larsen havde købt af en privatmand i Prag. Det er en fornem damaskvævning i silke, der selv i dag med sine mørke-brune farver stadig kan fremvise et klart og tydeligt mønster. Ved sammenligning med det største stykke på 26×18 cm, der 1901 blev overdraget til bymuseet i Prag, fremgår det, at de to stykker må være dele af samme vævning. Fragmenternes størrelse tillader ikke, at en fuldstændig rekonstruktion af mønsterrapporten kan udledes, men på Nationalmuseets stykke er så mange væsentlige delementer af opbygningen bevaret, at det er muligt at rekonstruere hovedtrækkene. En cirku-

Fig. 8 Portræt af Tycho Brahe i 1598, indklæbet i et eksemplar af "Mechanica". Det Kongelige Bibliotek foto.

lær ydre ramme på ca. 25 cm i diameter med fire trekløverblade omgiver tre forskellige udformede motivkredse. I centrum ses et sommerfulgelignende mønster kombineret med bladværk. Det karakteristiske mønster ses også anvendt i den yderste motivkreds samt centralt i de to stiliserede granatæbler, der er anbragt udenfor cirkelrammen. En analyse af vævningen er 2004 blevet foretaget på Nationalmuseets Bevaringsafdeling i København af konservator Irene Skals. Heraf fremgår det, at bunden er vævet i 5-binding satin med springtal 3 og kædeeffekt på retsiden, mens mønsteret er vævet i 5-binding satin med springtal 2 med skudeffekt på retsiden. En nøjere beskrivelse af dragten blev desværre ikke foretaget i forbindelse med gravåbningen i 1901, og de til rådighed stående fragmenter tillader ikke en sikkert typebestemmelse. Men den har været af samme fornemme udførelse som de begravelsesdragter, der i Prag er bevaret fra kejserne Maximilian 2. (død 1576), Rudolf 2. (død 1612) og ærkehertuginde Eleanora (død 1580). Stoffet er muligvis vævet i Italien. I forlængelse af en planlagt genåbning af graven vil det sikkert være muligt ved studier af alle bevarede tøjrester at få et langt bedre og vel overraskende indblik i, hvordan den berømte mand gik klædt.

På de ganske mange portrætter, der eksisterer af Tycho Brahe, fremtræder han oftest klædt i fornemme renæssancedragter. Det ses også på en lille række akvareller, der er indklæbet i nogle eksemplarer af hans berømte bog fra 1598 *Mechanica* med de mange instrumenttegninger. Akvarellerne, der fremtræder med små forskelle, må dog alle være lavet med udgangspunkt i samme forlæg. På et af eksemplarerne er angivet alderen: 52 år. Om halsen er anbragt den for tiden så karakteristiske hvide pibekrave. Prangende guldkæder ses på brystet uden på silkeskjorten med mønstre, der leder tanken hen på tekstilerne fra graven. Elefantordenen er vedhængt kæden lige under pibekraven. På fingrene ses på flere af de kendte portrætter et vekslende antal ringe. Blandt dem må også have været hans signetring, som han i flere tilfælde benyttede til besegling af breve og dokumenter. På de cirkulære aftryk – ca. 1,5 cm i diameter – ses familievåbenet omgivet af navnet TYCHO BRAHE.

De fundne tekstiler fra gravåbningen 1901 viser, at Tycho Brahe blev stedt til hvile i en af sine fornemme festdragter, måske den som ses på akvarellerne fra 1598. Pibekravens tynde stof kan med tiden være helt formultet. Det kunne derimod måske være ventet, at hans signetring havde været at finde, som det kendes fra andre adelige begravelser. Men den lå der ikke. Forklaringen er, at der levede en Tyge – eller Tycho – som stadig kunne bruge den, nemlig astronomens søn af samme navn. Han har i hvert fald i 1604 anvendt faderens gamle signetring. Selv om sønnen ikke kom til at føre faderens virksomhed som astronom videre, som faderen havde håbet på, sørgede han dog for, at i det mindste navnet selv – også rent bogstaveligt – levede videre.